

ČESKÉ PRÁVO

ČASOPIS SPOLKU NOTÁŘŮ ČESKOMORAVSKÝCH
ŘÍDÍ REDAKČNÍ RADA.

VYCHÁZÍ KAŽDÝ MĚSÍC MIMO ČERVENEC A SRPEN. — REDAKCE A ADMINISTRACE V PRAZE II.
ŽITNÁ UL. Č. 8. — PŘEDPLATNÉ 40 K I S POŠTOVNÍ ZÁSILKOU. — JEDNOTLIVÉ ČÍSLO 4 K

ROČNÍK XXIII.

V PRAZE, DNE 20. ČERVNA 1941.

ČÍSLO 6.

K ŽIVOTNÍMU JUBILEU DR. JAROSLAVA ČULÍKA.

Jest šťastnou tradicí českého notářstva, že svěřovalo a svěřuje vedení svých věcí nejlepším z nejlepších. A jest neméně šťastnou tradicí v našem stavu, že všichni jeho příslušníci dovedou býti vděčnými těm, kteří ku prospěchu stavu pracovali, a že zásluh jejich se nezapomíná.

Dr. Jaroslav Čulík, emeritní notář v Praze-Královských Vinohradech, bývalý dlouholetý president notářské komory pražské a Stálé delegace notářských komor, předseda Spolku notářů atd. atd., jest jedním z těch mimořádně vynikajících příslušníků stavu, jichž práce ještě po generace bude oceňována.

Životní jubileum Dr. Jaroslava Čulíka — jenž dne 7. června 1941 dosáhl osmdesáti let věku — poskytuje příležitost, aby české notářstvo vzácnému jubilantovi opětně zdůraznilo svůj vděk za vše co Dr. Čulík notářstvu za dlouhá desetiletí své činnosti přinesl, a ujistilo jej, že notářský stav bude neochvějně pokračovati v práci, k níž Dr. Čulík dal základ a směrnic.

Při různých příležitostech byly již v „Českém právu“ hodnoceny vynikající vlastnosti Dr. Jaroslava Čulíka, jeho hluboké znalosti právnické i jazykové, jež umožňovaly, aby Dr. Čulík v cizině šířil poznání o činnosti českého notářstva a aby přibližoval nám činnost notářstva vzdálených zemí. Často byly zde zdůrazněny výsledky jeho neúnavné činnosti na poli stavovském i význam jeho vědecké činnosti na poli legislativním i publicistickém.

Řady ročníků „Českého práva“ jsou trvalým památkem této práce, ať obsahují právnické články Dr. Čulíka, svědčící o suverenním ovládnutí práva ve všech oborech, či jeho úvahy stavovské, dýchající nezištným zájmem o povznesení prestiže stavu notářského, nebo konečně zprávy o práci samosprávných organizačních stavovských, kde všude osoba Dr. Jaroslava Čulíka byla činitelem vedoucím a nejuvýše iniciativním.

České notářstvo s pýchou vzpomíná při dnešní příležitosti Dr. Čulíka jako jednoho z příslušníků stavu, který svým významem zařadil se mezi nejpřednější osobnosti českého právnictva vůbec.

I když Dr. Čulík není již aktivním příslušníkem stavu, užívaje zaslouženého odpočinku po mnohých desetiletích tvrdé a namáhavé práce, jest stále v nejživější paměti nás všech, kteří, vyslovující dnes Dr. Čulíkovi svůj vděčný dík, připojujeme k němu ze srdce jdoucí přání osobního blaha, klidu a štěstí do dalších let.

Dr. THEODOR NAKONEČNÝ,
kand. notářství v Č. Budějovicích:

O fideikomisární substituci.

(Pokračování.)

Bylo-li na nemovitost vloženo právo zástavní s doložkou „bez újmy práv fideikomisárních substitutů“, jest povolití výmaz práva zástavního bez svolení zástavního věřitele, bylo-li dostatečně listinou prokázáno, že nastal případ substituce (č. 6769).

XVI.

Kdy zaniká fid. substituce.

Podle § 615 o. z. o. zaniká obecná substituce, jakmile ustanovený dědic nastoupil dědictví, fideikomisární — když nikdo z povolaných dědiců není, když zanikne případ, pro který byla zřízena nebo zemřeli přední dědic, nepřihlásiv se k dědictví (Gl. U. 15.176).

Toto ustanovení bývá vykládáno v literatuře různě. Někteří usuzují, že slovo „erlischt“ znamená „nevejde úplně v život“ a dedukují z toho, že fideikomisární substitut musí se dožítí doby, ve které pozůstalost má přejítí na něho, avšak zpravidla smrtí fiduciáře. Nesouhlas jeví se při tomto výkladu mezi §§ 615 a 705 o. z. o. snaží se odstraniti tím, že v obou případech jde o interpretační pravidla, z nichž jedno jest všeobecné a druhé výjimkové.

Kdyby se slovo „erlischt“ vykládalo „ztrácí význam“ a přizpůsobilo na případ, na který zákon myslí, t. j. na případ, kde jest několik dědiců fideikomisárních, pak dospěje se k pravidlu:

1. že z fideikomisární substituce jest v každém případě dědicem poslední,

2. že ačkoliv řada fideikomisárních substitutů není vyčerpána, přece v důsledku pozitivních předpisů substituce nezatažuje, více než stanoví §§ 611 a 612 o. z. o. a dalším povolaným nedává žádných práv.

Dědičce A ustanoveno za fideikomisárního substituta osobu B, pro případ „kdyby zemřela ve svobodném stavu a nepořídila o svém majetku ani posledním pořízením ani jiných způsobem. Dcera se provdala a žádala za vydání pozůstalostního jmění ze soudního deposita. Soud žádosti nevyhověl, poněvadž zůstavitel dovolil ji disponovati pozůstalostí mortis causa pouze na případ jejího svobodného stavu a vydání jmění neodpovídalo by vůli zůstavitele (Gl. U. 13.947 ze dne 14. října 1891 č. 11.881). Druhý případ: A byl ustanoven dědicem s fideikomisární substitucí pro své potomstvo. Ačkoliv jedna jeho dcera souhlasila s částečnou úchytkou substitučního svazku a lékaři stvrdili, že A více dětí nemůže mít, nemůže pozůstalostní soud bez svolení opatrovníka budoucího potomstva ničeho změnit na substituci, neboť v nesporném řízení nelze řešit otázku, zda více dětí nebude.

Podle § 616 o. z. o. zaniká fideikomisární substituce nařízená choromyslnému (§§ 608—609 o. z. o.) když se dokáže, že v době zřízení posledního pořízení byl při plném vědomí nebo když mu soud po nabytí právní způsobilosti dal volnost spravovati své jmění. Substituce neoživne opět, když opět bylo uvaleno na něho opatrovnictví a mezi tím neučinil poslední pořízení a podle § 617 o. z. o. zaniká, když zůstavitel zřídil substituci svému dědku v době, kdy nemělo potomstva a když děcko to zanechá potomky způsobilé dědit.

§ 616 o. z. o. nemluví o případě, kdy dědic nabyt svéprávnosti, avšak neučinil posledního pořízení ani nezískal odstranění opatrovnictví. V tomto případě nezaniká substituce, neboť zákon zamýšlel uvést případy zániku způsobem vyčerpávajícím (prof. Wróblewski). Podle rozh. ze dne 19. května 1897 č. 13.698 Jur. Bl. z r. 1897 č. 51 náleží přizpůsobiti § 616 o. z. o. při substituci, ve které se zůstavitel odvolal výslovně na to, že dědic jest duševně chorý, ačkoliv týž při pořizování nebyl pod opatrovnictvím.

Zánik fideikomisární substituce nastává také tehdy, když nikdo z povolaných dědiců není (§ 614 o. z. o.), t. j. když substituční pozůstalost dostane se do rukou posledního náhradního dědice, který podle zákona (§ 612 o. z. o.) jest ještě účinně povolán (Krasnopolski) při substituci nezrozných vyžaduje se ke zrušení substitučního svazku souhlasu opatrovníka náhradních dědiců nebo důkazu, že jest nemožno, aby náhradní dědic se narodil, konečně zaniká, když případ, pro který byla zřízena, zanikne — na př. zůstavitel pořídil, že osoba A má býti jeho dědicem, avšak nebude-li mít žádné děti, má vydati pozůstalost osobě B, zanikne substituční právo osoby B, když A bude mít děti. Sem právě patří případ zániku substituce podle § 616 o. z. o. Zákon vychází z předpokladu, že substituce ustanovena pro choromyslného (šíleného nebo blbého) byla zřízena jen proto, že ustanovený dědic v tomto stavu nemůže platně nakládati svým majetkem a že pak zaniká, když tato překážka pořizovací způsobilosti odpadla. Důkaz o této poslední okolnosti, jak paragraf sám naznačuje, může býti veden buď způsobem uvedeným v § 567 o. z. o. nebo na základě ustanovení § 283 o. z. o. V tomto posledním případě jest však možno, že ustanovený dědic opětně pro svůj rozrušený duševní stav bude postaven pod opatrovnictví, aniž by v mezináší zřídil poslední pořízení. A za tohoto předpokladu neoživne jednou za-

niklá substituce, ježto nutno mít za to, že takový dědic přes to, že nabyt způsobilosti, nezřídil poslední vůli a chtěl svou pozůstalost přenechati svým zákonným dědicům. Podstatnou jest nezpůsobilost původního dědice činiti poslední pořízení (§ 566 o. z. o.). Jest lhotejno, je-li zbaven svéprávnosti čili nikoliv. Rovněž nečiní rozdílu zda choromyslný pořizoval před smrtí zůstavitelovou nebo po ní, byl-li jen tehdy plně při smyslech.

Vychází z povahy zákonného ustanovení jako pouhého vykládacího pravidla, že nenastává zánik substituce, když testátorovi nebyla známa duševní choroba ustanoveného dědice. Má se za to, že z toho důvodu nenařídil substituci a tedy z důvodu zániku domnělého stavu nemůže odpadnouti substituce.

Na obdobném ustanovení jak § 616 o. z. o. spočívá ustanovení § 617 o. z. o. Zákon vychází při tom z předpokladu, že někdo ustanovil své dítě za dědice, že dítě to nemělo ještě žádné potomstvo a proto ustanovil mu substituta pro případ jeho úmrtí nebo pro případ, že nastane jiná okolnost. Substituce nepozbývá účinnosti tím, že potomek se narodí, nýbrž teprve tím, že potomek dítě zůstavitelovo přežije. Když ustanovené dítě obdrží způsobilé k dědění potomstvo, pak se právem předpokládá, že zůstavitel, když tento případ předpovídal, nebyl by nařídil žádnou substituci, ježto nelze mít za to, že dá přednost osobě cizí před svým třeba vzdálenějším descendentem. Toto ustanovení dává interpretační pravidlo a proto se u tohoto paragrafu vyžaduje:

1. aby ustanovený dědic byl zůstavitelovým děckem, při čemž slovo „dítě“ nutno rozuměti v nejširším slova smyslu, ježto zákon nerozlišuje manželské, osvojené i vzdálenější potomstvo (§ 42 o. z. o. viz výše),

2. že ustanovený fiduciární dědic neměl v době zřízení posledního pořízení ještě žádné k dědění způsobilé potomstvo nebo nejméně, že jejich existence nebyla testátorovi známá,

3. že on později ale takové potomstvo obdrží. Pod vyjádřením „potomky způsobilé dědit“ nutno rozuměti nemanželské děti hlavně matky, pak legitimované děti vůbec, nikoli adoptované, ježto tyto nenáleží do potomstva a dědic svou právní účinností nemůže zmařiti vůli zůstavitele,

4. konečně musí se zamýšlené potomstvo dožítí případu substituce, poněvadž zákon užívá slova „zanechalo“, při čemž se předpokládá substituce na případ smrti, která jest nejčastější.

Zánik substituce dává děcku úplnou volnost nakládati pozůstalostí, jeho potomky nejsou substitučními dědici, když zůstavitel v tom ohledu ničeho nenařídil.

Unger, Pfaff, Hofmann jsou toho mínění, že ustanovené dítě nabývá volné dispozice majetkové, když substituce zanikne proto, že dítě zanechalo potomstvo, ježto zákon zařazuje § 617 o. z. o. do nauky o zániku substituce a nezmiňuje se o substitučním nároku potomstva ustanoveného děcka.

K zániku fideikomisární substituce náleží také případ zřeknutí se povolaného poddědice (§ 551 o. z. o.). Zřeknutím se fiduciáře ve prospěch poddědice, nastupuje ihned substitut. Jsou to ovšem pravidla vykládací a neplatí tehdy, byla-li substituce prokázatelně učiněna jinak. Nemůže ale býti zrušen substituční svazek dohodou předního dědice a poddědice proti projevené vůli zůstavitele (Nz 1901 č. 10).